

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวិเคราะห์ ดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อที่จะประยุกต์หลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาใช้ในสังคมไทย โดยผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ ๓ ข้อ คือ

๑. เพื่อศึกษาความหมายแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในศาสตร์อื่น
๒. เพื่อศึกษาดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
๓. เพื่อศึกษาการปรับแนวคิดเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาให้สอดคล้องกับหลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ฯลฯ และข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ในครั้งนี้ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ความหมายของดิรัจฉานวิชาตามแนวพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาวิเคราะห์ความหมายของ ดิรัจฉานวิชาตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ดิรัจฉานวิชา หมายถึง วิชาที่ขวางกั้นความเจริญ เป็นวิชาที่ขวางทางบรรลุมรรคผล ความรู้ที่ขวางทางมรรคผลนิพพาน ความรู้ที่ขัดขวางมิให้ถึงมรรคผลนิพพาน เพราะเป็นวิชาที่ทำให้หมกมุ่นเพลินเพลิดเพลิน ทำใ้หมกมุ่นงมงายลุ่มหลง ไม่ใช่ปัญญา ไม่ใช่เหตุผล อันเป็นเหตุให้เสียเวลา ไม่ใช่ทางที่จะทำให้มนุษย์พ้นทุกข์ได้ และดิรัจฉานวิชาในทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง วิชาทางด้านโหราศาสตร์ เช่น การพยากรณ์ ดูดวง การดูหมอ การทำนันทายทัก การดูลักษณะ การทำเสน่ห์ ฯลฯ วิชาต่าง ๆ เหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงห้ามมิให้พระภิกษุเรียน เพราะไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ ไม่ใช่หนทางแห่งการดับทุกข์ที่แท้จริง

ดิรัจฉานวิชาในทรรศนะของนักวิชาการทางศาสนา

จากการศึกษาวิเคราะห์ในทรรศนะของนักวิชาการต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า มีนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาของไทยหลายท่านที่แสดงทรรศนะเกี่ยวกับโหราศาสตร์ไว้ ทุกท่านเห็นไปในทางเดียวกันว่า โหราศาสตร์ไม่ใช่วิชาที่เหมาะสมกับพระภิกษุ เป็นวิชาที่ขวางการเจริญภาวนา

เพื่อความดับทุกข์ และกรรมที่บุคคลกระทำมีความสำคัญมากกว่าคำทำนายที่ได้จากโหราศาสตร์ แต่ก็มีบางท่านที่ให้พรคนว่าบุคคลที่ยังต้องข้องเกี่ยวอยู่กับโลก โหราศาสตร์ก็เป็นวิชาที่มีประโยชน์อยู่บ้าง ในการเป็นแนวทางดำเนินชีวิตให้ถูกจังหวะของธรรมชาติ

ความเป็นมาของดิรัจฉานวิชา

การศึกษาโหราศาสตร์โดยเริ่มจากประวัติความเป็นมา พบว่าโหราศาสตร์มีความเป็นมายาวนาน โดยเฉพาะโหราศาสตร์ที่ใช้ดวงดาวในการทำนายนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีมาตั้งแต่ มนุษย์เริ่มสังเกตเทหวัตถุบนท้องฟ้า ด้วยการบันทึกเก็บสถิติมาเป็นเวลานาน จึงเกิดเป็นศาสตร์ที่มีเนื้อหาเฉพาะขึ้น ในระยะแรกของโหราศาสตร์จะมีวิชาดาราศาสตร์รวมอยู่ด้วย เพราะตำแหน่ง ดวงดาวในท้องฟ้ารู้ได้โดยอาศัยการคำนวณที่ซับซ้อน ต่อเมื่อวิชาดาราศาสตร์มีสิ่งที่ต้องศึกษา มากขึ้น มีเนื้อหาวิชามากขึ้นจึงได้แยกไปเป็นอีกวิชาหนึ่งต่างหาก ส่วนการทำนายด้วยวิธีอื่น ๆ ก็มีความเป็นมาอันยาวนานเช่นกัน

คำสอนเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

หลักคำสอนเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากการศึกษา วิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาได้มีปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยครั้ง พุทธกาล ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้แล้ว ในเบื้องต้นนั้น โดยยกพระสูตรต่าง ๆ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนเหล่าพระสาวกเกี่ยวกับเรื่อง ดิรัจฉานวิชา คือ วิชาที่ขวางต่อทางพระ นิพพาน ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงห้ามมิให้พระภิกษุเรียนเพราะทรงเห็นว่าไม่มีประโยชน์ในการ ประพฤติปฏิบัติธรรม และวิชาดังกล่าวนี้ปัจจุบันได้ถูกนำมาใช้กันแพร่หลายในสังคมไทย จน กลายเป็นอาชีพ ๆ หนึ่ง เช่น อาชีพหมอดู ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิตของคนไทยใน ปัจจุบัน การทรงเจ้าเข้าผี ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการนำหลักโหราศาสตร์มาใช้กันอย่าง แพร่หลายในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า โหราศาสตร์เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทย ในทุกมิติตั้งแต่เกิดจน ตาย องค์ประกอบแวดล้อมของชีวิตก็ต้องเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ อาทิ การเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้แต่ประเพณีท้องถิ่นในวิถีชีวิตชาวบ้านก็ตาม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะโหราศาสตร์ถูก ประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาตามสื่อมวลชนแทบจะทุกแขนง มีบทบาทต่อดารานักแสดงหรือ นักการเมืองระดับประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลสาธารณะที่มีชื่อเสียง ก่อให้เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ และขยายวงกว้างออกไปอย่างมาก อีกมิติหนึ่งที่พบก็คือ การทำนายที่หมอดูหรือโหราจารย์ของ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งระหว่างการสวดมนต์ภาวนาชาวบ้านกับการ

ประพจน์ตามพระธรรมวินัย นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังเป็นศาสตร์ที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็น
เดรัจฉานวิชาคือขัดต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาไม่ส่งเสริมอุปมาทธรรมและวิริยธรรม

หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์

ในส่วนทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยเริ่ม
ด้วยการศึกษาเรื่องการทำนายทายทักสมัยก่อนพุทธกาล ซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง
จากนั้นจึงยกตัวอย่างการทำนายที่มีมาในสมัยพุทธกาล จะเห็นว่าการทำนายที่กล่าวถึงมากได้แก่
การทำนายมหาปฐุสลักษณะ ส่วนวิธีทำนายที่ปรากฏชัดคือการทำนายฝัน มีปรากฏทั้งที่
พระพุทธเจ้าทรงทำนายฝันของพระองค์เอง และทรงทำนายฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล การ
ทำนายฝันนี้เป็นการตีความสัญลักษณ์แบบหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของโหราศาสตร์นั่นเอง
สรุปได้ว่าพระพุทธเจ้าเองไม่ได้ทรงปฏิเสธความมีอยู่และความเป็นไปได้ของการ ทำนายทายทัก
แต่ก็ไม่ทรงสอนให้สาวกวางใจในโหราศาสตร์ ดังที่ปรากฏในทั้งพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎก
ว่าพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า โหราศาสตร์เป็นเดรัจฉานวิชา ไม่เหมาะกับชีวิตสมณะ ทรงบัญญัติมิให้
ภิกษุภิกษุณีข้องเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทั้งการเรียน การสอน และการหาเลี้ยงชีพ แต่ก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุ
เรียนวิชาด้านดาราศาสตร์ไว้บ้างเพื่อใช้ในการนับวัน เวลา ส่วนในการทำนายนั้นทรงห้ามเด็ดขาด

ในการอธิบายหลักการของโหราศาสตร์ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยได้ยก
หลักธรรมมาอธิบายหลายข้อ ได้แก่ เรื่องนิยาม ๕ อันเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของ
ธรรมชาติ เรื่องกรรมและวิภวาทะที่นักโหราศาสตร์มักจะอ้างถึง และเข้าใจคลาดเคลื่อนกับหลักพุทธ
ศาสนา เรื่องของธาตุ ๔ ที่ดูจะพ้องกับโหราศาสตร์ จากนั้นอธิบายเรื่องจิตในฐานะที่เป็นทฤษฎี
บุคลิกภาพของพุทธศาสนา และเรื่องความเพียร การพึ่งตนเองที่พุทธปรัชญาเถรวาทเน้นมากกว่า
การ ที่จะยอมรับชะตากรรม รวมทั้งเรื่องเสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งสรุปได้ว่าพุทธศาสนา
สอนว่าบุคคล มีเสรีภาพที่จะเลือกกระทำได้ด้วยเจตนาที่ประกอบด้วยกุศลหรืออกุศล

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อของคนในสังคมไทย เกี่ยวกับไตร่ตรองวิชา หรือ โหราศาสตร์ พบว่าวิชาดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทย ในทุกมิติตั้งแต่เกิดจนตาย องค์ประกอบแวดล้อมของชีวิตก็ยังต้องเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ อาทิ การเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้แต่ประเพณีท้องถิ่นในวิถีชีวิตชาวบ้านก็ตาม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะโหราศาสตร์ถูกประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาตามสื่อมวลชนแทบจะทุกแขนง มีบทบาทต่อดารานักแสดงหรือนักการเมืองระดับประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลสาธารณะที่มีชื่อเสียง ก่อให้เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ และขยายวงกว้างออกไปอย่างมาก อีกมิติหนึ่งที่พบก็คือ การทำหน้าที่หมอดูหรือโหราจารย์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งระหว่างการสนองศรัทธาชาวบ้านกับการประพฤติตามพระธรรมวินัย นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังเป็นศาสตร์ที่พระพุทธรูปศาสนาถือว่าเป็นเครื่องรางวิชาคือขัดต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาไม่ส่งเสริมอุปมาทธรรมและวิริยธรรม

โดยทั่วไปประชาชนมักจะมารับบริการดูดวงด้วยเป้าหมาย ๒ ประการ คือ พยากรณ์อนาคต และหาแนวทางแก้ปัญหาที่ตนประสบ (บางสำนักใช้คำว่า “แก้กรรม”) จากเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า นอกจากพระพุทธรูปศาสนาจะสอนไม่ให้ยึดติดเรื่องโชคลาง หรือฤกษ์งามยามดีแล้ว ยังเน้นด้วยว่า ฤกษ์ที่ดีที่สุดคือความพร้อมขององค์ประกอบต่างๆ และประโยชน์อันพึงมีพึงได้ที่ปรากฏอยู่ตรงหน้านั้นเอง ดวงหรือดาราลิขิตไม่สามารถที่จะกำหนดกรรมลิขิตได้ นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังจัดเป็นเครื่องรางวิชาที่ขัดขวางต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา และอาจจะกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ประโยชน์อันพึงมีพึงได้สูญหายไปจากการรอคอยฤกษ์ยามก็เป็นได้ โหราศาสตร์ในมุมมองที่สร้างสรรค์จึงน่าจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในฐานะเครื่องส่งเสริมกำลังใจในการต่อสู้ปัญหาและอุปสรรคนานาในการดำเนินชีวิต ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือชี้แนะให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท และน้อมนำตนเข้าสู่วิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นในความยุติธรรมของกฎแห่งกรรมที่มีอิทธิพลเหนือดวงชะตาใดๆ ฝึกฝนอบรมตนตามแนวทางแห่งไตรสิกขาให้มีความมั่นคงทั้งทางกาย จิต และปัญญา รู้เท่าทันปัญหาและแก้ไขอย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักอริยสัจ ซึ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นวิธีสร้างชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และส่งเสริมสง่าราศีชีวิตทั้งดงามที่สุดตามครรลองแห่งพุทธศาสนา

การสร้างความเห็นที่ถูกต้องตามแนวพระพุทธศาสนา จากการศึกษาค้นคว้าได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาอธิบายเกี่ยวกับหลักโหราศาสตร์โดยยกเอาหลัก มรรค ๘ หลัก ศรัทธา ๔ และหลักกาลามสูตร ซึ่งพระสูตรทั้งสามนี้สามารถอธิบายได้อย่างเหมาะสมเกี่ยวกับความเชื่อของคนในสังคม ในทางปฏิบัตินั้น คำสอนทั้งหมดของพระพุทธองค์ที่ทรงอุทิศ พระองค์สั่ง

สอนในช่วงเวลา ๔๕ ปีนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางสายกลางนี้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง พระองค์ทรงอธิบายทางสายนี้ โดยวิธีการ และใช้คำพูดที่แตกต่างกันไปตามความแตกต่างของบุคคลโดยให้สอดคล้องกับระดับ การพัฒนา และศักยภาพในการเข้าใจ และตามได้ทันของบุคคลเหล่านั้น แต่สาระสำคัญของพระสูตรหลายพันสูตรที่กระจายอยู่ในคัมภีร์ต่างๆ ของพุทธศาสนา ล้วนแต่มีเรื่องเกี่ยวกับหลักศรัทธา มรรค และเหตุผลเป็นที่ตั้งซึ่งประกอบด้วยองค์แปดอันประเสริฐนี้ทั้งนั้น

จากการที่โหราศาสตร์ได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทย ในทุกมิติตั้งแต่เกิดจนตาย องค์ประกอบแวดล้อมของชีวิตก็ยังต้องเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ อาทิ การเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้แต่ประเพณีท้องถิ่นในวิถีชีวิตชาวบ้านก็ตาม ทั้งนี้อาจจะเพราะโหราศาสตร์ถูกประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาตามสื่อมวลชนแทบจะทุกแขนง มีบทบาทต่อดารานักแสดงหรือนักการเมืองระดับประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลสาธารณะที่มีชื่อเสียง ก่อให้เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ และขยายวงกว้างออกไปอย่างมาก อีกมิติหนึ่งที่พบก็คือ การทำหน้าที่หมอดูหรือโหราจารย์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งระหว่างการสละศรัทธาชาวบ้านกับการประพฤติตามพระธรรมวินัย นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังเป็นศาสตร์ที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเดรัจฉานวิชา คือขัดต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาไม่ส่งเสริมอุปมาทธรรมและวิริยธรรม ดังนั้นการจะนำโหราศาสตร์มาใช้ควรที่จะมีการศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และมีแนวทางที่ชัดเจนในการนำมาใช้ ดังผู้วิจัยจะได้สรุปแนวทางการนำโหราศาสตร์มาใช้ในปัจจุบันควรเน้น ๓ ด้านดังต่อไปนี้

๑. ผู้รับบริการ

ชาวบ้านทั่วไปที่ชื่นชอบการดูดวง ควรจะหันมาศึกษาหลักพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการสร้างชีวิต หรือบำเพ็ญเพียรตามหลักพระพุทธศาสนา ควรจะมองว่า โหราศาสตร์เป็นเพียงเครื่องมือส่งเสริมกำลังใจในการสร้างชีวิตในกรณีที่โหราจารย์ทำนายไปในทางที่ดีสำหรับชีวิต แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าโหราจารย์ทำนายในลักษณะจะเป็นไปในทางที่ไม่ดีสำหรับชีวิต ก็ควรจะมองว่า นั่นคือบุคคลที่คอยชี้ทางชีวิตให้ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท ซึ่งถือว่าสอดคล้องกับหลักอุปมาทธรรม คือการดำเนินชีวิตโดยไม่ประมาทตามหลักพระพุทธศาสนา ไม่ควรจะยึดถือคำทำนายอย่างเต็มที่ โดยไม่สนใจความเป็นจริงของชีวิตแต่ประการใด ดังที่พุทธทาสภิกขุได้ให้สติไว้ว่า การปฏิบัติตนเพื่อค้นหาความสุขนั้น ความสุขที่มนุษย์ทั่วไปต้องการอาจจะไม่ใช่ความสุขตามความหมายที่แท้จริงตามหลักอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรม ถ้าความสุขที่มนุษย์ต้องการคือความสุขทางรูปเสียงกลิ่นรส นั้นไม่ใช่ความสุขตามอุดมการณ์ของ

การปฏิบัติธรรม ความสุขจากการกระทำหรือการปฏิบัติธรรมจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้มากขึ้นเกี่ยวกับเรื่องความสุขที่แท้จริง

๒. ผู้ให้บริการหรือโหราจารย์ที่เป็นบุคคลทั่วไป

ในปัจจุบันมีหมอดูหรือโหราจารย์เป็นจำนวนมากที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เป็นทั้งหมอดูทั่วไปและหมอดูประจำตัวของบุคคลผู้มีชื่อเสียง ผู้เขียนมองว่า บุคคลกลุ่มนี้ควรจะเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้ประชาชนทั่วไปได้เห็นว่า ชีวิตจะดีขึ้นหรือเลวร้ายลงไม่ได้ขึ้นอยู่กับดวงชะตาเพียงอย่างเดียว แต่หากขึ้นอยู่กับสาเหตุที่สำคัญคือการกระทำของมนุษย์นั้นๆ ไม่ควรใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการหาหลักกระเพียงอย่างเดียว ในขณะเดียวกันจะสังเกตเห็นได้ว่า หมอดูหรือโหราจารย์บางรายได้ชี้แนะให้ผู้รับบริการไปทำวิธีเสริมดวงด้วยการไปกราบไหว้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามวัดต่างๆ หรือนำวัตถุมงคลมาเสริมส่งาราศี ประเด็นนี้ถ้ามองในมุมของการนำผู้คนเข้าวัดก็ถือว่าน่ายกย่อง แต่จะดีมากถ้าได้เสริมหลักปฏิบัติเพื่อความรุ่งเรืองของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาเข้าไปด้วย เช่น หลักสังคหวัตถุ หลักกุลจิรัฐติธรรม เป็นต้น

๓. ผู้ให้บริการหรือโหราจารย์ที่เป็นพระสงฆ์

เป็นที่ทราบกันดีว่า การทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์เป็นหน้าที่ที่มีทั้งคุณและโทษ โดยเฉพาะถ้าพระสงฆ์ทำหน้าที่หมอดูหรือโหราจารย์ด้วยตนเอง ยิ่งเป็นความเปราะบางต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เพราะพระสงฆ์เป็นผู้แทนของพระพุทธศาสนา อยู่ในฐานะผู้สืบวิถีแห่งพุทธปัญญาต่อจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อถ่ายทอดสู่พุทธศาสนิกชน เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้เขียนมองว่า เมื่อประชาชนเข้าหาพระสงฆ์เพื่อดูดวงให้ ต้องถือเป็นโอกาสที่สำคัญที่จะใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องนำทางไปสู่หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งในที่นี้ขอเน้น ๔ หลักดังต่อไปนี้

๓.๑ หลักกรรม กล่าวคือนอกจากจะดูดวงตามหลักโหราศาสตร์แล้ว ควรสอดแทรกหลักของการ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” หรือแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาให้ชาวบ้านด้วย เพราะตามหลักโหราศาสตร์นั้น เจตน์เจานงเสรี และ โชคชะตานับว่าเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกัน สภาวะทางจิตใจของมนุษย์ทำให้มนุษย์พบความกับทุกอย่างไม่หลากหลาย ทั้งเรื่องของรูปแบบการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การกระทบกระทั่ง การให้คำปรึกษา และความลุ่มหลง ซึ่งเหล่านี้เกิดจากความเข้าใจแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาที่ผิดพลาด เพราะหลายคนเชื่อว่าการกรรมก็คือกรรมบันดาลเหมือนเทพบันดาล ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิด แต่กรรมหมายถึงการกระทำของมนุษย์ และกฎแห่งกรรมเป็นกฎที่มีความยุติธรรมแน่นอนเหนือดวงดาวหรือโชคชะตาใดๆ และควรจะเน้นในลักษณะของการทำความดีเพิ่มเติมและงดเว้นจากการทำความชั่วทั้งปวงให้ตลอดไป อำนาจดวงดาวหรือดาราลิขิตไม่สามารถจะมามีอำนาจกฎแห่งกรรมไปได้

พระพุทธศาสนาสอนว่า สรรพสิ่งล้วนแล้วแต่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แนวคิดสังคายนี้นี้มีข้อบ่งชี้อย่างน้อย ๒ ประการคือ ประการที่ ๑) การที่มนุษย์จะทำให้ชีวิต สังคม และชุมชนดีขึ้นนั้น ก็ด้วยสัมมาทิฐิ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และสัมมาวายามะ ซึ่งก็คือการกระทำ หรือกฎแห่งกรรม ไม่เกี่ยวข้องกับโชคชะตา มนุษย์มีเงื่อนไขชีวิตติดอยู่กับเงื่อนไขแห่งกรรม ไม่ได้ถูกกำกับไว้ด้วยอดีตทั้งยังสามารถสร้างอนาคตด้วยการกระทำในปัจจุบันได้ ประการที่ ๒) มนุษย์ควรสำนึกว่า ความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันนี้มีความเป็นเอกภาพ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หน้าไหน อยู่แห่งหนและช่วงกาลเวลาใดก็ล้วนแต่ต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงของโลกที่น่าสะพรึงกลัวได้เหมือนกัน มนุษย์จึงต้องเรียนรู้จากอดีตเพื่อแก้ไขปัจจุบันและสร้างอนาคต

๓.๒ หลักไตรสิกขา ถ้าตั้งคำถามง่ายๆ ว่า ทำไมมนุษย์จึงมักมีปัญหา ก็สามารถตอบได้ง่ายๆว่า เพราะมนุษย์แต่ละคนไม่ได้พัฒนาตนเอง ทั้งที่จริงแล้วมนุษย์พัฒนาสิ่งต่างๆ มากมายแม้กระทั่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนขึ้นชื่อว่าอารยธรรมมนุษย์ แต่มนุษย์กลับให้ความสนใจกับการพัฒนาตนเองน้อยมาก มนุษย์นี้กล่าพอว่าตนเองเป็นผู้เสียผลจากการพัฒนา ไม่ใช่สิ่งที่จะต้องพัฒนา ปัญหาจากการพัฒนาภายนอกจึงเกิดขึ้นมากมาย จนถึงขั้นต้องพึ่งหมอหรือโหราจารย์ แต่ถ้ามองในอีกมิติหนึ่งนั้นเป็นการผ่อนคลายปัญหาสุขภาพจิตของชาวบ้านได้พอสมควร แต่กระนั้นก็ควรเน้นวิธีการฝึกฝนอบรมตนเองให้มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ เข้มแข็งทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ การชี้นำประชาชนเข้าสู่กระบวนการฝึกฝนอบรมตนเองที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ในเรื่องของความมีระเบียบวินัย การจัดระเบียบชีวิตให้อยู่ในครรลองครองธรรม (อธิศีลสิกขา) การฝึกฝนควบคุมจิตใจไม่ให้โอนเอนหวั่นไหวต่อสิ่งเร้าต่างๆ มีความเข้มแข็งพร้อมจะเผชิญต่อสิ่งยั่วเย้าต่างๆ ได้อย่างมั่นคง (อธิจิตสิกขา) และเน้นย้ำให้ชาวบ้านฝึกฝนปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้รู้เท่าทันความเป็นไปของกฎธรรมชาติ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ด้วย การปล่อยใจให้ปัญญาทำงานเหนือสิ่งเร้าใดๆ ซึ่งจะทำให้สามารถสยบปัญหาต่างๆ ได้ด้วยดี (อธิปัญญาสิกขา)

๓.๓ หลักอริยสัจ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้ให้บริการโดยเฉพาะพระสงฆ์ควรชี้นำแก่ชาวบ้านที่มารับบริการดูดวงก็คือ วิธีแห่งการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง การดูดวงอาจจะช่วยแก้ไขปัญหามาในเชิงจิตวิทยาได้ในระดับหนึ่ง แต่ในกระบวนการเสริมดวงหรือแก้ไขชะตาเคราะห์ตามวิธีของโหราศาสตร์ ควรชี้นำแนวคิดในเรื่องของการแก้ปัญหาให้ตรงจุดหรือต้นขั้วสาเหตุของปัญหานั้นๆ ตามแนวทางของอริยสัจ ๔ และแก้ปัญหามาตามรรควิธีที่ถูกที่ควรโดยปราศจากวิธีการทางไสยศาสตร์มนต์ดำใดๆ ดังที่รังสี สุทนต์ (๒๕๔๙ : ๑) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ตัวปัญหานั้นต้องกำหนดรู้ จัดเป็นตัวทุกข์ สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเป็นสิ่งที่

ที่พึงละเว้น (ก่อนที่จะเกิดปัญหาในคราวต่อไป) จัดเป็นสมุทัย การแก้ปัญหาได้ จัดเป็นนิโรธ ซึ่งต้องทำให้สำเร็จ วิธีแก้ปัญหา จัดเป็นมรรค เป็นสิ่งที่ต้องศึกษาหาทางทำให้มีขึ้น

๓.๔ หลักอุปมาพาทธรรม หลักการข้อนี้ถือว่าสำคัญที่สุด เพราะถ้าผู้ให้บริการมุ่งหวังลาภสักการะเพียงอย่างเดียว ก็พยายามหากลยุทธ์ที่จะทำให้ผู้รับบริการเกิดความมั่งคั่ง รุ่มรวยกับวิธีการส่งเสริมชะตาราศีแก้กรรมสะเดาะเคราะห์จนต้องใช้จ่ายเงินทองมากมาย ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ผู้ให้บริการที่เป็นพระสงฆ์ควรชี้แนะชาวบ้านก็คือการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ปล่อยให้ชีวิตถูกควบคุมด้วย “สติ” และ “สัมปชัญญะ” ซึ่งนอกจากจะเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาล่วงแล้ว ยังเป็นวิธีป้องกันการเกิดปัญหาได้อย่างดีที่สุดอีกด้วย

โดยทั่วไปประชาชนมักจะมารับบริการดูดวงด้วยเป้าหมาย ๒ ประการ คือ พยากรณ์อนาคต และหาแนวทางแก้ปัญหาที่ตนประสบ (บางสำนักใช้คำว่า “แก้กรรม”) จากเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า นอกจากพระพุทธศาสนาจะสอนไม่ให้ยึดติดเรื่องโชคลาง หรือฤกษ์ยามยามดีแล้ว ยังเน้นด้วยว่า ฤกษ์ที่ดีที่สุดคือความพร้อมขององค์ประกอบต่างๆ และประโยชน์อันพึงมีพึงได้ที่ปรากฏอยู่ตรงหน้านั้นเอง ดวงหรือดาราลิขิตไม่สามารถที่จะกำหนดกรรมลิขิตได้ นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังจัดเป็นเดรัจฉานวิชาที่ขัดขวางต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา และอาจจะกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ประโยชน์อันพึงมีพึงได้สูญหายไปจากการรอคอยฤกษ์ยามก็เป็นได้ โหราศาสตร์ในมุมมองที่สร้างสรรค์จึงน่าจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในฐานะเครื่องส่งเสริมกำลังใจในการต่อสู้ปัญหาและอุปสรรคนานาในการดำเนินชีวิต ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือชี้แนะให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท และน้อมนำตนเข้าสู่วิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นในความยุติธรรมของกฎแห่งกรรมที่มีอิทธิพลเหนือดวงชะตาใดๆ ฝึกฝนอบรมตนตามแนวทางแห่งไตรสิกขาให้มีความมั่นคงทั้งทางกาย จิต และปัญญา รู้เท่าทันปัญหาและแก้ไขอย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักอริยสัจ ซึ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นวิธีสร้างชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และส่งเสริมสง่าราศีชีวิตทั้งดงามที่สุดตามครรลองแห่งพุทธศาสตร์

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิเคราะห์ดัชนีวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยในปัจจุบันได้ ดังผู้วิจัยจะได้เสนอแนะดังต่อไปนี้

๑. บุคคลที่เป็นหมอดูควรที่จะศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้าอย่างท่องแท้ เพื่อที่จะแนะนำบุคคลอื่นได้ถูกต้อง

๒. การนำหลักโหราศาสตร์ การทำนายทายทักมาใช้โดยให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์ดัชนีวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจ และยังต้องศึกษาอีกหลายประการเกี่ยวกับดัชนีวิชา ที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง ถ้ามีการศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้แนะนำไปใช้อย่างถูกต้อง ก็สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ดังผู้วิจัยจะได้เสนอต่อไปนี้

๑. ควรมีการศึกษาหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

๒. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับหลักศาสนาอื่นเพื่อให้เกิดความหลากหลายทางความคิด